

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında
İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Flatı her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)
Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara, 27 Kânunevvel, 1928

Sayı: 109

Musahabe

Bir Hey'etten Beklediklerimiz

«Söz Derleme Hey'eti» namı altında memleketin her köşesinde teşkil edilen komisyonlar bir müddettenberi geniş bir program ye büyük bir teşkilâtla çalışmaya koyuldu. Bütün mektep hocaları lisan ve edebiyat okutan muallimler, her sınıftan edipler ve münevverler bu hey'etin tabii azasıdır, ve Anadolu'nun her bucağında Türk inkılabını omuzlarında ve kafalarında taşıyan gençlik, halkın dilindeki gayrimekşuf servetleri de tanımak ve toplamak üzere faaliyete geçtiler. Bu suretledir ki senelerden beri yalnız nazariyat sahasında kalan halkçılık hareketi daha meş'ur, daha mantıkî bir sahaya girmiş oldu. Kıymetli Maarif vekilimiz geçen günü gazetelerde intişar eden beyanatlarında yeni teşkil edilen Söz Derleme Hey'etine ait faaliyetlerin umumî istikamet ve gayelerini hulâsa ettiler:

«Türk dilinin müstakil tekemmül kudretleriyle zinde bir lisan halinde inkişaf edebilmesinin mütevakkıf bulunduğu lengistik ve filolojik tetkikatına girişmek ve bu meyanda eski kitaplarda

ve halk dilinde mevcut Türkçe kelimelerin kullanılmasını teklif eden bir dil bülteni neşretmektir.

«Dil hey'etine merbut olarak teşkil ettiğimiz Söz derleme komisyonları Türk Lûgatının tanzimine dil bültenlerinin neşrine, lengistik ve filolojik tetkikatın teshil ve neşrine yarayacak malzemenin tedariki için mesaiye başlamışlardır. Yakında buna müteferri neşriyat yapılacaktır.»

Büyük Türk âlimi Ziyagökalp, milleti «lisan vahdetini haiz bir teşekkül» olarak tarif ediyordu. Filhakika lisan bir milleti başlıbaşına teşkil etmese bile şüphe yok ki en mühim unsurlarından biri ve belki de birincisi olduğu muhakkaktır.

Muasır millî hayatta lisanın oynadığı rol üzerinde ısrara lüzum görmüyoruz. Tarihimizin zamanımıza kadar sürüp bıraktığı manialardan biri de öz dilimizdeki saffet ve sadeliğin kaybolması, bir çok yabancı kelimelerin istilâsına maruz kalarak halk diliyle münevverlerin ve kitap dili arasında hasıl olan ayrılıktır. Her sahada cezrî harekete azmetmiş bulunuyoruz.

Yeni alfabenin kabulüyle lisanımızın morfolojisinde en esaslı ve makul bir tahavvül meydana getirildi. İmlâ encümeni neşrettiği lûgatı ve grameri ile bu inkılâbı tespit ve itmam etti.. Fakat yazı bir lisanın nihayet ifade vasıtasından, işaretler mecmuasından başka birşey değildir. Türk inkılâbının esaslı vasfılarından biri de her teceddüdün yeni ve daha esaslı bir tekâmüle mebde olmasındadır, bu itibarla yazımızın değişmesi, yeni bir terakki hamlesinin ilk merhalesinde bulunduğumuza şüphe bırakmıyor: Şekilden esasa inmek, asıl lisanımızın bünyesi üzerinde düşünmek ihtiyacı..

Bütün kuvvetiyle bu ihtiyaç duyulmuş ve ehemmiyetile mütenasip tedbirler ele alınmıştır. Söz Derleme hey'eti Anadolu'nun köylerine ve kasabalarına dağılarak halkın lisanını, konuştuğu kelimeleri ve bunlardaki hususiyetleri tespit edecekler, diger taraftan mutahassıslar eski dilimizde bir fonksiyonu haiz olup ta bilâhare unutulmuş olan kelimeleri bulup çıkaracaklar ve nihayet Dil encümeni kendilerine arzedilen bu malzeme üzerinde

ilmî bir tasnif ve tasfiye ameliyesi yapacaktır.

Bunun için de en musait bir zamanda bulundugumuza şüphe etmiyoruz: Aarabi ve farisiden aldığımız binlerce kelimeler, terkipler, hareke ve tenvinlerin... yeni yazımızın kisvesine girerken aldığı garip ve gayritabiî şekiller herkesin nazarından kaçmıyor., diger cihetten eski harflerle yazılan kelimelerin eşkâlile delâlet ettiği fikirler arasında teessüs eden tedai rabitaları kırılmıştır, şimdi yeni yazılarla okuyup yazmayı öğrenen herkes yeni kelime şekillerile medlülü olan fikirler arasında tedailer kurmak itiyadını kazanmakla meşgüldür.

Halkın bu psikolojik haletinden istifade etmek lisanımıza idhal edilecek kelimeleri yavaş yavaş tamim etmeğe oğraşmak, çıkarılacak tabir ve kelimeleri de tedricen tayetmek lâzımdır.

Söz Derleme Hey'eti bir tarafta faaliyetine devam ederken, diger taraflarda da varılmak istenen gayeye doğru hareketler de başlamamış değildir.

Devlet devair ve müamelâtı resmiyesinde eski tumturaklı ve tarihî unvanları, tabirleri atarak yerine daha basit ve sade, öz dilimizden alınmış türkçe isimler ikamesine başladı. İmlâ lûgatı eski «Lûgatı Osmani»lerde bulunan birçok gayrimenüs, yabancı kelimelerin bir kısmını almadı; nihayet Darülfununda bir hey'et ilmî istilâhatı tespit ile meşgüldür. Hukuk, edebiyat tıp, tabiiyat... sahalarında mevcut olan müselsel ve insana anlaşılmamak için yapılmış hisini veren tabirler ve istilahlar yakında temizlenecektir.

Bütün bu işlerin nakadar etraflı mesaiye muhtaç olduğunu bilmiyor değiliz. Fakat yapılacak işin milli hayatımızda vucuda getireceği azîm tesirler düşünülünce bu vazifenin nakadar şerefli bir iş olğunu tezahur eder.

H. M.

XVI — XIX İnci Asırlarda Türkçenin Tekâmülü

On altıncı asır, Anadolu Türklerinin kılasik edebiyatında en zengin bir devir, bir inkişaf ve kemal devresidir. O devirde Osmanlı imparatorluğunun maddî ve manevî bütün müesseselerinde göze çarpan kuvvetli inkişaf, lisan ve edebiyatta da kendini gösterir. Bu asır yalnız İstanbul'da «Bâki» yi ve İmparatorluğun şark hudutlarında — san'atının bir çok unsurlarını Azeri lehçesinin edebiyatından alan — «Fuzuli»yi yetiştirmekle kalmıyarak, bir çok kıymetli nâsirler, mütercimler, müellifler, tezkereciler, müverrihler, coğrafiyacılarda yetiştirmiş, hülâsa, Anadolu türkçesi bu asırda büyük bir imparatorluğun ilim ve san'at lisanı olmak haysiyetiyle — o sırada artık büyük simalar yetiştirmekte pek hasis olan — Arap ve Acem hars ve lisanlarıyla rekabete, hem de büyük bir muvaffakiyetle, muktedir olmuştur. Asırlardan beri büyük Acem şairlerini taklit ve temsile çalışan şairlerimiz bu devirde âzamî muvaffakiyet göstermişler, ahenk ve eda itibarıyla Acem örneklerinden hiç aşağı kalmayan eserler vücuda getirmişlerdir.

Bu suretle, «Acem klasisisimi» nin yanında bir de «Türk klasisisim»i teşekkül etmiş oluyordu. Aralarında ki bütün iştirak noktalarına ragmen, bu iki san'atın ayrı hususiyetleri de yok sayılamaz. Sathî görüşlü bazı Garp müdekkiklerinin yalnız isimlere ve mevzulara, yahut Acem — Türk klasisisiminin müşterek esaslarına aldanarak verdikleri hükümler, tamamen indî ve

yanlıştır. Hele bu asır şiirlerinde mahallî hayatı aksettiren kıymetli lâvhalar, İmparatorluğun askerî muvaffakiyetlerinden mülhem teşbihlere ve istiareler, tarihî hadiseleri yaşatan samimî ve canlı eserler, Akdenizi bir «Türk gölü» haline getiren Osmanlı denizciliğinin inkişafı ile alâkadar şiirler az değildir. İşte, bir taraftan on beşinci asır sonları ile on altıncı asırda yetişen büyük şairlerin himmetiyle Türk kılasik mektebinin kemal mertebesine gelmesi, diger taraftan — «Camî» ile büyük klasikler devri kapanan — İran edebiyatının on altıncı asırda, nüfuz ve ehemmiyeti Türk şairleri tarafından da tastik edilecek büyük şairler yetiştirememesi neticesinde, şairlerimiz, artık İran edebiyatının Türk edebiyatına faik olmadığına inanmağa başladılar. Eski tercümelelerin ve iktibasların yanında, mevzularını mahallî hayattan alan eserler de çoğaldı. Bilhassa on yedinci asrın başında yetişen şairler de, bu, kanaat pek barizdir. Onaltıncı asırda «Osmanlı» ve «Safevî» hanedanlarının temeli ve idare ettiği «sünnî-şii» mücadelesi gibi, İran ile Anadolu Türkleri arasında bir nevi medenî rekabette bunda müessir olmuştur.

On yedinci asır başlarında yetişen şair «Nev'îzade Atâyî», «Sakiname» atlı mesnevisinde, o devir edebî mahfillerinde, kaside ve gazel vadisinde Türkçenin Acemceye faikiyeti telâkkisinin hakim olduğunu gösterir; Onun muasırlarından «Ganizade Nadirî» de «Şehname» sinde bunu teyit